

TUNUS'TA DEVRİMİN VE NAHDA'NIN GELECEĞİ

9 Ocak 2014 tarihine kadar ülkeyi yöneten iki koalisyon hükümetinin ortağı olarak Nahda, karşılaştığı tüm siyasi kriz ve zorluklarda çözümü, ülkenin diğer siyasi partileri ve sivil toplum örgütlerinin dâhil olduğu uzlaşma çabalarında aramış ve bulmuştur. Anayasa yazım sürecinde ortaya çıkan gerilimlerden siyasi suikastların neden olduğu siyasi krizlere kadar bir dizi zorlukla karşılaşan Nahda'nın uzlaşmacı tavrı, ülkenin Mısır gibi otoriter restorasyona savrulmasını engellemiştir.

Nebahat TANRIVERDİ YAŞAR

Tunus'ta, 2011 Yasemin Devrimi'nden itibaren derin bir dönüşüm yaşanıyor. Ancak 2011 sonrası dönemde demokratikleşme adına elde edilen önemli kazanımlara rağmen, güvenlik ve ekonomi ile ilgili olumsuz gelişmeler nedeniyle demokratikleşme sürecinde gerileme riski ortaya çıkmış durumda. Özellikle son zamanlarda ülke ciddi güvenlik sorunları ile boğuşmakta ve bu nedenle de ülkede güvenlik politikaları ağırlık kazanmaktadır. Sonuç itibarıyla bu gelişmeler, Tunus'ta devrimin geleceği ile ilgili kaygıları arttırmaktadır. Tüm bu gelişmeler ve zorluklar bir yandan Nahda'yı dönüşmeye zorlamakta diğer yandan ise Nahda'ya ülkenin geleceği açısından kritik roller yüklemektedir.

Farklı Bir İhvan Örneği: Nahda

Nahda Partisi ve lideri Raşid Gannuşi, Bin Ali iktidarının sona ermesi ile başlayan yeni siyasi dönemden en çok konuşulan ve tartışılan siyasi aktörlerden biri haline geldi. Nahda hareketinin kökleri, devlet tarafından finanse edilen ve Tunus'ta Arap ve Tunus kimliğini benimsetmek amacı ile kurulan Kuran'ı Muhafaza Derneği'ne dayanıyor. Raşid Gannuşi ve Abdulfatah

Mouru'nun 1970 tarihinde üyesi olduğu Kuran'ı Muhafaza Derneği ile Nahda'nın iki önemli lideri, Tunus siyasi hayatında etkili isimler haline gelmişlerdir.

Öte yandan, 1978'de artan işçi grevleri ve eylemler nedeniyle Burgiba, muhalefeti sert bir biçimde bastırma yoluna gitmiştir. Tunus tarihinde bağımsızlık öncesi dönemden itibaren etkili olan ve sendikalar başta olmak üzere organize muhalefetin merkezi haline gelen sol hareketlerin odağında olduğu bu operasyonlardan siyasal İslamcılar da payını almıştır. Ancak bu baskı politikası bir yandan Gannuşi'yi daha tanınan bir siyasi figür haline getirmiş diğer yandan da hareketin siyasallaşmasına ve ülkede tabanını genişletmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerin akabinde Kuran'ı Muhafaza Derneği içerisinde daha sonra Nahda'ya dönüşecek olan İslami Eğilim Hareketi çıkmıştır. İslami Eğilim Hareketi, İslami vurguların yanı sıra ekonomik ve politik sorunları da gündemine alarak özellikle gençler üzerinde etkili olmaya başlamış ve 1980'lerde öğrenci ve işçi birliklerine nüfuz etmiştir. Aynı dönemde Yeni Düstur'un özellikle sol gruplar ve işçi hareketlerine yönelik uyguladığı sert politikalar, bazı muhalif hareketlerin İslami Eğilim

Hareketi etrafında toplanmasıyla ve hareketin siyasi söylemlerinin de ağırlık kazanmasıyla sonuçlanmıştır.

1980'lerde devlet tarafından uygulanan bu baskı politikaları, sadece hareketi siyasallaştırmakla sınırlı kalmamış, bazı sol hareketler ile yapılan ittifakların da yolunu açmıştır. 1979 yılında İslami Eğilim Hareketi'nin yayın organları olan El-Maarifa ve El-Mujtama kapatılınca, sol ve seküler gruplar, yayın organlarının kapılarını İslami Eğilim Hareketi'ne açmıştır. Ayrıca 1981'de Gannuşi'nin tutuklanması Sosyalist Demokratlar, Komünist Parti, Sosyalist Birliği ve Tunus İnsan Hakları Birliği tarafından kınanmıştır. Bu dönemde başlayan bu işbirliği 2000'lerin ortasında gelişerek devam etmiştir.

Aralık 2005 tarihinde birbirinden farklı ve hatta yer yer karşıt kamplarda bulunan çok sayıda siyasi parti ve sivil toplum örgütü, 18 Ekim Hak ve Özgürlükler Koalisyonu çatısı altında bir araya gelerek bir uzlaşma varmış ve ilkelerden ziyade bir 'amaçlar bildirgesi' ile ortak hareket etmeye karar vermişlerdir. 2003 yılında yürürlüğe giren Terörle Mücadele Yasası kapsamında ülkedeki muhalif parti ve sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanları hızla daralmış ve rejim tarafından uygulanan baskı ve tutuklama dalgaları, ülke geneline yayılmıştır. Bu gelişmelerden dolayı hak ve özgürlükler üzerindeki baskıyı protesto etmek için Semir Dilou, Hama Hammami, Ahmet Necip Şebbi, Ayaşi Hammami, Abdulrauf Ayedi, Lütfi Hacı, Muhtar Yahya ve Muhammed Nuri, 18 Ekim 2005 tarihinde açlık grevine başlamıştır. Açlık grevi, Kasım 2005'te Tunus'ta gerçekleşen Bilgi Toplumu Dünya Zirvesi'nde uluslararası basın dikkatini çekmiş ve medya tarafından dünya kamuoyuna duyurulmuştur. 18 Ekim açlık grevi daha sonra 18 Ekim Hak ve Özgürlükler Koalisyonu'na dönüşmüş ve çatısı altında pek çok farklı siyasi partiyi ve sivil toplum örgütünü bir araya getirmiştir. 2005 yılından itibaren muhalefetin hatırı sayılır bir kısmı, aralarındaki anlaşmazlıkları ikinci plana iterek hak ve özgürlükler konusunu öncelik haline getirmeye ve bir platform çatısı altında birlikte hareket etmeye karar vermiştir. Böylece Aralık 2005'te bu muhalif hareketler arasında görüşmeler başlamıştır. 2005 yılından itibaren gevşek bir platform çatısı altında da olsa İslamcı ve seküler-sol hareketler ve partiler ortak amaçlar çerçevesinde birlikte hareket etmeye başlamış ve ortak bir gündem oluşturmuşlardır. Bu işbirliği, 2011 sonrası dönüşüme liderlik eden ittifaka da zemin sağlamıştır.

Nahda Partisi, İslami bir yaşam tarzının yayılması için ortaya çıkmıştır, ancak Burgiba ve Bin Ali döneminde maruz kaldığı siyasi baskılar nedeniyle partinin bugün temsil ettiği değerlere baktığımızda 'Batı tarzı muhafazakâr parti' çizgisinde olduğunu görürüz.

Siyasi faaliyetlerini 2011 yılına kadar sürgüne gittiği Londra'dan sürdüren Gannuşi, 30 Ocak 2011 tarihinde Tunus'a geri dönmüştür. Nahda Partisi, İslami bir yaşam tarzının yayılması için ortaya çıkmıştır, ancak Burgiba ve Bin Ali döneminde maruz kaldığı siyasi baskılar nedeniyle partinin bugün temsil ettiği değerlere baktığımızda 'Batı tarzı muhafazakâr parti' çizgisinde olduğunu görürüz. Raşid Gannuşi'nin sol ve seküler gruplarla oluşturduğu siyasi ittifaklar da Nahda'nın 1990'lardan itibaren vurguladığı bu çizgiyi güçlendirmektedir.

Muhalefetten İktidara

2011 sonrası dönemde muhalefetten iktidara dönüşen Nahda'nın nasıl politikalar izleyeceği ve yaşayacağı dönüşüm, büyük bir merak konusuydu. Özellikle Müslüman Kardeşlerin Mısır'da diğer muhalefet partileri ile ilişkilerinin hızlı bir şekilde bozulması, devlet elitleri ile derin çatışmalar yaşaması, dönüşüm sürecine liderlik etmede yaşadığı zorluklar ve son olarak da darbe sonrası büyük bir baskı dalgası ile karşı karşıya kalması Nahda deneyimini daha ilgi çekici hale getirdi. Tunus'un diğer muhalif siyasi partileri gibi, iktidar deneyimi olmayan, devlet kurumları ve elitleri ile sınırlı ilişkilere sahip olan Nahda için 2011 sonrası gelişmeler, büyük bir dönüştürücü etkiye sahip oldu. Seçimin galibi olan fakat tek başına hükümet kuracak yeter sayıya ulaşamayan Nahda Partisi, Tunus'ta iktidara 'uzlaşmacı' mesajlar vererek yükseldi. Bu doğrultuda merkez sol parti olarak bilinen Cumhuriyetçi Kongre Partisi ve sol parti olan Ettakatol Partisi ile bir araya gelerek koalisyon hükümetini kurmuştur. 9 Ocak 2014 tarihine kadar Nahda Partisi, Cumhuriyetçi Kongre Partisi ve Ettakatol partileri tarafından

iki adet koalisyon hükümeti kurulmuş ve 9 Ocak'taki istifalarının ardından kabul edilen yol haritası kapsamında yönetim teknokrat hükümetine devredilmiştir.

9 Ocak 2014 tarihine kadar ülkeyi yöneten iki koalisyon hükümetinin ortağı olarak Nahda, karşılaştığı tüm siyasi kriz ve zorluklarda çözümü, ülkenin diğer siyasi partileri ve sivil toplum örgütlerinin dâhil olduğu uzlaşma çabalarında aramış ve bulmuştur. Anayasa yazım sürecinde ortaya çıkan gerilimlerden siyasi suikastların neden olduğu siyasi krizlere kadar bir dizi zorlukla karşılaşan Nahda'nın uzlaşmacı tavrı, ülkenin Mısır gibi otoriter restorasyona savrulmasını engellemiştir. Ayrıca, devlet bürokrasisinde karşılaşılan dirence rağmen Nahda bu dönemde bürokrasinin elitleri ile iyi ilişkiler geliştirmeye özen göstermiştir. Bu çerçevede ikinci koalisyon hükümeti döneminde teknokratlara bakanlık ve danışmanlık verilmiş, özellikle güvenlik politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında bir işbirliği tesis edilmiştir.

Nahda'sız Bir Seçim, Nahda'lı Bir Hükümet

2014 yılının son çeyreğinde gerçekleştirilen parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri, Tunus'taki siyasi dengeyi 2011 sonrası ortaya çıkan tablodan önemli ölçüde farklılaştırdı. Kendini Nahda karşıtlığında konumlandıran ve içinde eski rejim partisinden önemli isimleri barındıran Nida Tunus artık meclis sözcülüğü, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı gibi önemli tüm siyasi konumları kontrol etmektedir. Öte yandan son seçimlerde ikinci sıraya gerileyen Nahda ise mevcut siyasi tabloda koalisyon ortağı olarak stratejik pozisyonunu korumaya devam ediyor. Bu siyasi tablo, şimdilik Tunus'ta devrimin geleceğini nispeten daha dengeli bir zeminde tutmaktadır.

Nahda Partisi'nin parlamento seçimlerinin öncesinde cumhurbaşkanlığı için aday göstermemesi, parlamento seçimlerinde Nida Tunus ve bazı seküler-sol çizgideki partilerin kullandığı siyasal İslam-sekülerlik ayrışması üzerine kurulu retoriğin çözülmesini sağlamıştır. Uzlaşmacı yaklaşımını sürdüren Nahda, her iki seçim sonrasında bu yaklaşımını devam ettirerek seçim öncesinde gözlenen siyasal kutuplaşmanın yumuşamasına katkıda bulunmuştur. Böylece siyasal İslam üzerinden devşirilen kampaşma, yerini seçim zamanı demokratikleşmeye, şimdi ise güvenlik sorunlarına bırakmıştır.

Ayrıca Nahda'nın uzlaşmacı yaklaşımı, hem seçim öncesi dönemde hem de seçim kampanyası sırasında

Seçimin galibi olan fakat tek başına hükümet kuracak yeter sayıya ulaşamayan Nahda Partisi, Tunus'ta iktidara 'uzlaşmacı' mesajlar vererek yükselmiştir. Bu doğrultuda merkez sol parti olarak bilinen Cumhuriyetçi Kongre Partisi ve sol parti olan Ettakatol Partisi ile bir araya gelerek koalisyon hükümetini kurmuştur.

oldukça sert bir Nahda-karşıtlığı benimseyen Nida Tunus'un da yumuşamasına olanak tanımıştır. Bu yumuşamaya paralel olarak, Nahda bugün mevcut hükümetin koalisyon ortaklarından biridir. Nida Tunus, Özgür Yurtsever Birliği ve Afek Tunus ile koalisyon çatısı altında bir araya gelen Nahda ülke siyaseti açısından kilit bir rol oynamaya devam etmektedir. Özellikle Nida Tunus'un uygulamayı hedeflediği liberal ekonomik politikalar, hem muhalefetteki Halk Cephesi başta olmak üzere devletin ekonomide daha fazla rol almasını talep eden sol partilerce hem de Nida Tunus içinde yer alan solcu vekillerce eleştirilmektedir. Bu şartlar altında Nida Tunus, hem ekonomide istediği politikaları uygulayabilmesi hem de olası kopmalar karşısında hükümetin geleceğini garanti altına alabilmesi için Nahda Partisi'ne ihtiyaç duymaktadır.

Nahda'nın elinde tuttuğu bu stratejik üstünlük ise partiyi koalisyon içinde önemli bir denge unsuru haline getirmektedir. Tunus'ta yeni bir istikrarsızlık alanı olarak ortaya çıkan güvenlik sorunları, ülkede güvenlikçi politikaların uygulanmasına ve terörle mücadele yasası başta olmak üzere insan hakları ve demokratikleşme açısından kaygı uyandırıcı bir dizi yeni düzenlemeye olanak tanımıştır. Bu uygulamalar, eski rejim partisinden önemli isimlerin Nida Tunus çatısı altında aktif siyasete geri dönmesi ile birlikte değerlendirildiğinde otoriter restorasyon olasılığını aklı getirmektedir. Tüm bunlar ise Nahda'nın omuzlarına, özellikle ülkede demokratikleşmenin geleceği açısından, oldukça ağır ve tarihi bir yük bindirmektedir. ○

Araştırma Asistanı, ORSAM